

УДК 94(477): 352.075[2+26+31] „1989/2000”

К.В. Ганшина

ЕВОЛЮЦІЯ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ (1989 – 2000 р.)

У статті розглянуто особливості еволюції місцевої влади у період поширення демократичних засад та розвитку опозиції у Харківському регіоні. Досліджено період застосування мажоритарної та змішаної системи обрання депутатів. Проаналізовано діяльність головних посадових осіб місцевого самоврядування та державної виконавчої влади.

Ключові слова: місцева влада, голова міської ради, депутат місцевої ради, голова обласної ради, голова обласної державної адміністрації.

В статье рассмотрены особенности эволюции местной власти в период распространения демократических основ и развития оппозиции в Харьковском регионе. Исследован период применения мажоритарной и смешанной системы избрания депутатов. Проанализирована деятельность главных должностных лиц местного самоуправления и государственной исполнительной власти.

Ключевые слова: местная власть, председатель городского совета, депутат местного совета, председатель областного совета, глава областной государственной администрации.

The singularity of the local authorities evolution of the democratic bases distribution and the opposition development period in the Kharkov region are considered in the article. The period of the application of the majority and mixed system of deputies election is explored. The main officials of the local self-government and state executive authority activity is analysed.

Key words: the local authorities, the chairman of the city council, the deputy of the local council, the chairman of the regional council, the head of the regional state administration.

Постановка проблеми. Досвід першого десятиріччя незалежної України дуже цінний для подальшого розвитку системи місцевої влади, зокрема органів місцевого самоврядування. Починаючи з 1989 року влада на місцях зазнала багато перетворень. Змінювалися закони, обличчя, напрями діяльності. За цей час зроблено багато спроб вдосконалити місцеву владу. Цей період цікавий тим, що діяла мажоритарна і змішана системи обрання депутатів усіх рівнів. Деякий час голів обласної ради і виконкому обирали шляхом прямого голосування. Місцева влада Харкова і області мала свої цікаві регіональні особливості. Харківська політична еліта зробила вагомий внесок у розвиток місцевого самоврядування. Були періоди, коли державна виконавча влада зливалася з місцевим самоврядуванням. Керівниками ставали консервативні комуністи і демократичні реформатори.

Аналіз актуальних досліджень. Політичну історію Харківської області досліджувала група вчених у рамках проекту „Комплексне дослідження політики у сучасній Україні” [34]. Питання недосконалості системи місцевої влади часто порушують політики, що пропонують перейти до відкритих списків [24], відстоюють ідею повернення до мажоритарної системи [16].

Дослідники виборчого законодавства схиляються до думки, що мажоритарна система забезпечує більш ефективну роботу депутатів [29; 9]. Розвитку та становленню політичних виборів присвятив своє дисертаційне дослідження В.І. Шкурат [42]. Проблеми статусу міського голови і депутатів місцевих рад розглянуті у наукових роботах Бальція Ю.Ю. [2] та Лабенської Л.Л. [14]. Незважаючи на великий інтерес суспільства до цієї проблеми, дослідження, що спирається на досвід окремого регіону, не існує.

Мета статті. Розглянути демократичні процеси, що відбувалися у Харківській області протягом 1989-2000 років. Дослідити умови створення та розвиток опозиційного руху. Проаналізувати систему місцевої влади, розглянувши досвід Харківського регіону. З'ясувати позитивні та негативні аспекти обрання депутатів за мажоритарною та змішаною системами (на рівні, держави, області, міста). Розглянути питання щодо доцільності обрання шляхом прямого голосування представників виконавчої влади.

Виклад основного матеріалу. У 1988-1989 роках починається демократизація суспільно-політичного життя Харківського регіону. Важливу роль у цьому процесі відіграла ХІХ партійна конференція, завдяки якій посилилася політична вага місцевих рад [34, с. 13]. Вперше

вибори почали набувати демократичного характеру. Почалася практика обрання депутатів на альтернативній основі. На виборах, що відбулися 26 березня 1989 року, позиції комуністичної партії були досить сильними, оскільки серед кандидатів у депутати від кожного виборчого округу була людина від компартії.

У серпні 1989 року на пленумі обкому його перший секретар В.П. Мисниченко у своїй доповіді вдається до критики партійного керівництва. Він звинувачує їх у невмінні відстоювати партійні інтереси та називає їх роботу незадовільною. Різкі вислови пролунали на адресу деяких керівників Харківського міському КПУ [34, с. 14]. На пленумі, що відбувся у листопаді, представники міському навпаки звинувачували керівництво області у відсутності демократії у середині партії. Перший секретар Харківського міському зазначив, що повна залежність міста від обласного керівництва позбавляє міську владу необхідної самостійності. Крім того, пролунали звинувачення на адресу деяких обласних керівників у небажанні вирішувати проблеми харків'ян [39, с. 2].

Наприкінці 1989 року політична та соціально-економічна ситуація у регіоні продовжувала загострюватися. Партійне керівництво регіону втрачало свій авторитет серед спільноти. На фоні глибокої економічної кризи склалися умови для розвитку опозиції. З'явилися суспільно-політичні об'єднання й організації, серед яких найактивнішим був Народний Рух України. Лави комуністичної партії також зазнали розколу. 3 жовтня 1989 року почав активну діяльність міський партійний клуб, серед активістів якого були В.Ф. Мещеряков, Є.П. Кушнар'єв та ін. Під впливом цих подій перший секретар Харківського обкому Владислав Петрович Мисниченко змушений був написати заяву про вихід на пенсію. Це питання розглядалося на розширеному пленумі обкому, що відбувся 5 січня 1990 року. Представники демократичної опозиції виступали з жорсткою критикою Мисниченка та його команди. Зокрема, у виступі Є.П. Кушнар'єва зазначалося „... про існуючі в області факти розбазарювання квартир покращеного планування, корупції у торгівлі, побуті, прорахунках під час виборів делегатів на XIX Всесоюзну конференцію та народних депутатів СРСР” [41, с. 1]. Промова активіста міського партійного клубу була палкою. Він закликав до реформування старої системи: „ не принижувати, не пригнічувати, а допомагати, підтримувати ініціативу” [41, с. 1], він пропонував йти шляхом переконання, діалогу, толерантності до опозиціонерів, сприяти гласності та свободі сло-

ва [41, с. 2]. Не оминув увагою Є.П. Кушнар'єв і проблеми села. Він жорстко критикував владу за небажання вирішувати проблеми людей: „В селі селянам я б вважав за краще будувати не пам'ятники, а нормальні житлові будинки з газовим опалюванням” [41, с. 1]. Шляхом тайного голосування було обрано нового першого секретаря обкому партії. Цю посаду обійняв директор Харківського авіаційного об'єднання Анатолій Костянтинович М'ялиця [41, с. 2].

Події, що відбулися на пленумі показали, що проблема розколу у лавах комуністів існує.

Новий партійний керівник обрав більш демократичну тактику, ніж Мисниченко. Він був більш обережний у відносинах з опозицією.

У березні 1990 року відбулися вибори до обласної, міської та районних рад. Опозиція швидко набирала силу. Будь-які непопулярні рішення зустрічалися оперативною організованою акцією протесту [38, с. 1].

Обрати депутатів у Верховну Раду виявилось непросто. Через політичну необізнаність населення та незнайомі прізвища в бюлетенях вибори довелося проводити в два етапи. Четвертого березня у Верховну Раду УРСР були обрані від Харківської області депутати тільки від чотирьох округів [20, с. 3-4]. Усі ці люди були комуністами. Повторні вибори відбулися 18 березня 1990 року [21, с. 1]. Не можна не відмітити, що серед обраних депутатів декілька чоловік були безпартійними. Лише у 18 округах з 205 виборчі бюлетені включали по одному прізвищу. Демократичний рух розпочинався.

Незважаючи на те, що у складі рад було найбільше комуністів, багато хто з них підтримував демократичні засади. Шостого квітня 1990 відбулося обрання голів рад та виконкомів. Завдяки підтримці таких депутатів, головою став Євген Кушнар'єв. шляхом таємного голосування головою міськвиконкому став М.Д. Пилипчук [10, с. 1].

Сімнадцятого квітня облрада обирала свого голову. Очікувалося, що ним стане О.С. Масельський. Але перемогу здобула нова людина, без апаратного минулого. Оновлений склад депутатів, підтримали кандидатуру провідного наукового співробітника Харківського фізико-технічного інституту АН УРСР Юрія Івановича Титова [12, с. 1]. Головою виконкому було обрано Олександра Степановича Масельського. Цей кандидат був майже безальтернативним. Масельський мав великий досвід вирішення проблем регіону, добре володів проблемами села. Сильна політична постаць Масельського та професійна команда створили цілу епоху. Цей період охарактеризу-

вався розвитком аграрного сектору Харківського регіону [8, с. 1].

Тим часом, посилювався опозиційний рух. Його лідери вже відкрито критикують у ЗМІ партійне керівництво. Міський партійний клуб Демократичної платформи наполягали на підтримці кандидатів у делегати ХХVIII з'їзду КПРС, ХХVIII з'їзду КПУ та обласної партійної конференції з членів партійного клубу.

Двадцять першого травня 1990 року у Харкові відбувся санкціонований мітинг, що був організований Харківським партійним клубом у підтримку А.А.Суріна, що був звільнений з посади заступника завідуючого ідеологічним відділом обкому. Четверо активістів парт клубу направили листа до бюро обкому партії, у якому висували припущення, що звільнення Суріна можна розглядати „як початок переслідувань у Харківській обласній партійній організації за переконання та активну партійну позицію...” [25, с. 1]. В обкомі партії висловлювалися думки, що в цьому конфлікті „є власна внутрішня логіка і рано чи пізно питання щодо межі, яку неможна перетинати без шкоди для консолідації партійних сил, неминуче повинно було постати” [25, с. 1].

У червні 1990 р. після спільного пленуму Харківського обкому та міському партійна влада на обласному та міському рівнях зосередилася в руках Анатолія М्याлиці.

Набирали силу все нові опозиційні рухи: Народний рух України (НРУ), Українська республіканська партія (УРП), „Спадщина”, товариство української мови ім. Т.Г. Шевченка, Рада незалежної української молоді та ін. Опозиційні сили посилювали свій вплив на мешканців регіону. Націонал-демократична опозиція довела ситуацію у регіоні до небезпечної межі.

На тлі складного політичного становища територію колишнього СРСР охопила економічна криза. Росло незадоволення населення. Комуністична партія остаточно втрачала свій авторитет.

Перебуваючи на посаді голови облради Ю.І. Титов відчував труднощі, пов'язані з відсутністю досвіду керівника. Свою негативну роль відіграв і той факт, що новий голова не зміг привести свою професійну команду. Робота облради не була бездоганною.

Сьомого грудня 1990 р. було прийнято Закон „Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування”. Згідно цього закону, обіймати посади голови облради та облвиконкому повинна була одна людина. Ю.І. Титов, виступаючи на засіданні обласної ради сказав, що за дев'ять місяців, що пройшли з моменту

його обрання на цю посаду, становище області суттєво не поліпшилося. Натомість на перший план вийшли економічні питання. Тому він прийняв рішення подати у відставку і вважає, що цю посаду повинен обійняти голова облвиконкому О.С. Масельський. За нього проголосували 119 депутатів (проти висловилися тільки 34 особи) [6, с. 1]. Облрада стала працювати більш конструктивно та організовано завдяки великому авторитету нового голови. Таким чином, спроба привести до влади нову людину без апаратного минулого, зазнала невдачі. Представники „старої школи” мали безцінний досвід, знали проблеми регіону та вміли їх вирішувати.

Перший референдум, на якому українці повинні були вирішити подальшу долю УРСР відбувся 17 березня 1991 року. Лунали різні думки. Дехто вважав, що ані в якому разі неможна проголосувати незалежність України, бо тоді „люди некорінних національностей можуть стати іноземцями у своїй Вітчизні”. Націонал-патріоти виголосили „Україна – для українців” [37, с. 2]. Ідею „оновленого Союзу” підтримали 70,5 %. На поставлене питання: „Чи згодні ви з тим, що Україна повинна бути у складі Союзу Радянських суверенних держав на основі Декларації про державний суверенітет України?” ствердну відповідь дали 80,16 % виборців [17, с. 1].

Політична ситуація у країні продовжувала загострюватися. Цьому також сприяло важке економічне становище. Продовжувала рости недовіра до КПРС. Місцеві партійні організації знаходили дедалі менше порозуміння з Москвою.

Події, що відбувалися у Москві у серпні 1990 року відіграли важливу роль у долі України. Голова Верховної Ради України Л.М. Кравчук звернувся до українського народу з проханням зберігати спокій та не піддаватися паніці. Звертаючись до керівників усіх рівнів, він зазначив, що треба зробити все можливе, щоб запобігти дестабілізації становища, загострення ситуації, порушень у трудовому ритмі [7, с. 1]. Масельський підтримав позицію Кравчука та на засіданні облвиконкому зробив заяву: „Давати оцінку тому, що відбувається в країні, ми зараз не можемо, надто багато незрозумілого. Важливо зберігати витримку, спокій, трудовий ритм, щоб не вводити надзвичайне становище й у нас. Треба прикласти усіх зусиль, щоб обстановка в місті й області залишалася стабільною” [35, с. 1]. Місцева влада не робила жодних заяв та не давала коментарів. Постанови ГКЧП просто публікувалися без будь-яких пояснень [33, с. 1]. Облрада пасивно підтримала путчистів.

Представники новоутвореної Партії демократичного відродження України (ПДВУ) відстоювали досить сміливу позицію [34, с. 27]. Голова міської ради Євген Петрович Кушнар'юв напроти відкрито виступив проти путчу. На позачерговій сесії міськради були різко засуджені дії ГКЧП. Також була створена Комісія з вивчення діяльності державних та громадських організацій, підприємств, посадових осіб та засобів масової інформації у період 19-21 серпня 1991 р. [34, с. 28].

Верховна Рада України 30 серпня 1991 року заборонила діяльність КПУ [40]. З політичної арени пішов її керівник Анатолій М'ялиця. Таким чином, уся влада у Харківській області сконцентрувалася у руках Олександра Масельського.

Двадцять четвертого серпня 1991 р. Верховна Рада прийняла Акт про проголошення незалежності України. Він був винесений на референдум, що відбувся 1 грудня 1991 р. Того ж дня було обрано Президента. На той час електоральні тенденції Харківщини не дуже відрізнялися від ситуації в інших регіонах України. Участь в голосуванні узяли 75,83 % населення. Першим Президентом України став Л.М. Кравчук, що набрав 60, 85 % у Харківському регіоні та 61,59 % по Україні [32, с. 1]. Підтримали Акт проголошення незалежності України 86,33 % харків'ян і 90,32 % усіх українців [32, с. 1].

У новоутвореній незалежній країні створилися сприятливі умови для розвитку демократичного руху. Засновувалися нові партії та громадські організації.

У березні 1992 року був введений інститут представників Президента. Це означало створення державних адміністрацій на базі виконкомів.

Депутати Верховної Ради від Харківської області запропонували кандидатуру Олександра Масельського. Націонал-демократичні сили пропонували на цю посаду заступника голови Харківського крайового Руху Анатолія Здорового. Двадцятого березня Президент видав Указ про призначення представником Президента в Харківській області Олександра Масельського.

Двадцять першого квітня 1992 року обласна рада обрала нового голову. Ним став Володимир Миколайович Тягло, що був заступником Масельського. Обійнявши цю посаду, В.М. Тягло продовжував аграрний курс Масельського. Відбулося відокремлення державної влади та місцевого самоврядування [28, с. 1].

У 1994 році почалася передвиборча компанія Президента України, голів та депутатів місцевих рад [34, с.38].

Після виборів відбулося значне оновлення депутатського корпусу обласної та міської ради. З 63 обраних депутатів обласної ради 49 були обрані вперше, 50 чоловік були безпартійними, 11 членами КПУ [31, с. 1-3; 3, с. 1].

У міській раді ситуація була досить схожа. Серед 55 депутатів 41 був безпартійний, 8 – члени КПУ. У складі нової міської ради з'явилося 40 нових облич. У новому складі міськради були керівники підприємств, бизнесмени, представники ЗМІ та правоохоронних органів. Цікаво, що не було жодного робочого та пенсіонера [2, с. 1]. Про ці вибори газета „Вечерний Харків” писала, що „в облраді є вакансії”, „а в міськраді немає кворуму”. До міськради було обрано лише 55 депутатів з 75. за законодавством, для проведення сесії, потрібні 2/3 депутатів [2, с. 1]. Так проявилася негативна сторона мажоритарної системи. Позитивним аспектом, було, на думку Є. Кушнар'юва, те, що серед депутатів не стало людей, що піднялися на хвилі „боротьби з недоліками” та вміли лише „критикувати всіх і вся” [18, с. 1].

Двадцять шостого червня 1994 року відбулися вибори голови облради та міськради. Вони повинні були проводитися за новим законодавством, згідно якого голови обласних рад обиралися населенням шляхом прямого голосування. Обрані голови автоматично очолювали й обласні органи виконавчої влади. Вся влада регіону повинна була сконцентруватися в руках однієї людини. Виконавча влада та місцеве самоврядування фактично з'єдналися. Але дуже важливим був той факт, що керівника області обирали усі харків'яни, а не депутати або Президент. Вплив центральної влади з Києва таким чином зменшувався.

Головними кандидатами на посаду голови облради стали голова облдержадміністрації Масельський та директор колгоспу „Червоний” (Первомайський район) А. Страхов, якого підтримувала Комуністична партія. Олександр Масельський не належав до жодних політичних сил та мав імідж господарника. Масельський отримав 30% голосів (47,5 % від тих, хто узяв участь у голосуванні), Страхов – 23,6 % (36,8 %) [18, с. 1].

Опонентом діючого голови міськради Є.П. Кушнар'юва у боротьбі за пост мера Харкова був В. Урсуляк, заступник начальника „Південної залізниці”. Впевнену перемогу здобув Євген Петрович Кушнар'юв, що отримав 59 % голосів [2, с. 1].

У 1994 р. Харків став одним з головних центрів муніципального руху в Україні. Мер Харкова Євген Кушнар'юв, який відстоював інтереси місцевого самоврядування, був обра-

ний президентом Асоціації мерів міст України. Кушнар'єв виступав за певну автономію органів місцевого самоврядування у вирішенні питань, пов'язаних з міською власністю.

У 1996 році у політичному житті Харківської області відбулося декілька важливих подій.

Важливим для Харківщини було створення провладної Народно-демократичної партії (НДП). Вона була створена на базі ПДВУ, Трудового конгресу України і „Нової України”. У політичній раді цієї партії було п'ятеро відомих харків'ян. До того ж її головою було обрано В.С. Бакірова – першого проректора Харківського державного університету. Також дуже активізувалися ліві сили Харківщини [34, с. 44-47].

Дванадцятого квітня 1996 року Масельський загинув. „Епоха Масельського” скінчилася [5, с. 2].

Кандидатами на вакантну посаду були заступник Голови Верховної Ради України Олег Дьомін, мер Харкова Євген Кушнар'єв та радник Президента Володимир Гриньов. Президент Л.Д. Кучма призначив виконуючим обов'язки голови Харківської облдержадміністрації Олега Олексійовича Дьоміна.

Протистояння між Президентом Леонідом Кучмою та Головою Верховної Ради Олександром Морозом ставало сильнішим та загострилося під час процесу прийняття Конституції. „Указ про призначення Дьоміна готувався без відома його патрона Мороза О.О. й Олександр Олександрович був обурений, коли дізнався, що раптово залишився без заступника” [11, с. 5].

Дьомін належав до Народно-демократичної партії (НДП), що підтримувала курс Президента Леоніда Кучми.

Новий голова облради був обраний лише після прийняття нової Конституції. У липні 1996 року депутати підтримали кандидатуру В.М. Тягла. Обласна законодавча та виконавча влади розмежувалися [27, с. 1].

Восьмого серпня 1996 року Президент видав указ про призначення Дьоміна головою облдержадміністрації.

Він почав свою діяльність з кадрових реформуваль. Новий губернатор зробив спробу оновити команду, але значна кількість людей Масельського залишилася. Пізніше преса почала звинувачувати О.О. Дьоміна у тому, що він привів до влади людей з бізнесу [36, с. 2]. Перебуваючи на посаді Харківського губернатора, Дьомін міг утримувати певний баланс серед політичних еліт регіону.

Кадрових змін зазнала і міська влада. Мер Євген Кушнар'єв був призначений головою адміністрації Президента. Виконуючим

обов'язки голови міськради став секретар Харківської міськради М. Пилипчук.

Авторитет харківських керівників в Україні був доволі високим. Влітку 1997 року В. Тягла обрали президентом Асоціації місцевих регіональних влад [34, с. 50].

З 1997 року почалася підготовка до виборів депутатів усіх рівнів. На той час виборче законодавство дещо змінилося. Тепер 50 % депутатів обиралися за одномандатними округами, 50 % - за списками політичних партій та блоків. Цікаво відмітити, що серед кандидатів по одномандатних округах було 49,83 % безпартійних, а серед переможців – 10 із 14 виявилися безпартійними [30, с.147].

Незважаючи на наявність майже в усіх округах беззаперечних фаворитів, перемогу здобули їх маловідомі суперники. Юрист І. Богословська перемогла у тому окрузі, де балотувалися народний депутат В. Мухін та лідер об'єднання СЛОН В. Гриньов. Нардеп О. Таранов поступився С. Потімкову та В. Завгородньому. В. Салигін, який на початку виборчої кампанії був майже невідомий пересічному виборцю, зміг успішно провести виборчу кампанію та здобути перемогу над віце-спікером парламенту В. Мусіякою [13, с. 2]. Дані Центральної виборчої комісії підтверджували, що позиції Комуністичної партії на Харківщині були сильніші, ніж в Україні в цілому (35,49 % і 24,65 % відповідно), а Народний Рух, що у Харківській області набрав 3,28 % в цілому по країні отримав 9,40 %. Несподівано на друге місце по Харкову вийшла партія Н.М. Вітренко ПСПУ [30, с. 550-551].

Вибори до обласної ради проводилися за новою системою, що була прописана у новому законі „Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних та міських голів”.

На відміну від попереднього складу обласної ради, 29 березня 1998 року було обрано усіх 75 депутатів. Лише 15 депутатів працювали у раді попереднього скликання. Новий склад обласної ради був менш заполітизований, ніж попередній – більшість депутатів були безпартійними. У раді була значна кількість господарників та фахівців своєї справи [26, с. 1].

Навколо виборів мера зберігалася інтрига. На цю посаду балотувалися 12 кандидатів, серед яких був секретар міської ради М. Пилипчук, керівник Харківського міського фонду комунального майна В. Дулуб. Губернатор О. Дьомін фактично підтримав М. Пилипчука. Є. Кушнар'єв висловив свою позицію так: „у разі перемоги Пилипчука місто отримає здорового консерватора, а у разі перемоги В. Дулуба – енергійного реформатора”. Пилипчук переміг з

великим відривом від основного конкурента [15, с. 1].

Серед нового складу міськради було тільки дев'ятеро депутатів попереднього складу. Більшість обраних депутатів були безпартійними (41 особа), 23 члени КПУ, 5 членів НДП. На запитання, як він оцінює новий склад міськради, Михайло Пилипчук відповів так: „рада – це соціальний зріз нашого суспільства, і з нею можна і треба знаходити спільну мову” [15, с. 1].

У червні 1998 року Дьомін був обраний лідером обласної організації НДП. Це фактично означало, що він очолив передвиборчий штаб діючого Президента Кучми. Перед губернатором була поставлена задача організувати електоральну підтримку Кучми на Харківщині. Це було досить непросто. У першому турі виборів, що відбувся 31 жовтня 1999 року Кучма посів лише друге місце за результатами голосування у Харківській області (28,07 %), поступившись своєму головному конкурентові Петру Симоненку (32,87 %). Однак 14 листопада 1999 року відбувся другий тур виборів. Кучма переміг лідера комуністів – 46,64 % проти 46,46 % [4, с. 318].

27 жовтня 2000 р. Президент видав указ про звільнення Дьоміна з посади голови Харківської обласної адміністрації та призначив його заступником голови Адміністрації президента.

Новим головою облдержадміністрації був призначений Кушнар'єв, який на той час обіймав посаду Голови Адміністрації Президента. Разом з Кушнар'євим до влади прийшла нова команда.

Можна побачити, що у період 1989-2000 років не було складнощів у співпраці представників органів місцевого самоврядування і виконавчої влади. Незадоволення громадськості обласним та районними головами державних адміністрацій також не спостерігалось. На думку автора, у цьому не останню роль зіграло те, що Президенти Кравчук та Кучма мали достатню підтримку у регіоні, а політична еліта Харківщини мала досить сильні позиції на загальнодержавному рівні. Законодавча база не зобов'язує голову місцевої державної адміністрації мати досвід роботи у відповідному регіоні, знати його проблеми та вміти знаходити порозуміння з місцевим самоврядуванням. Але якщо запровадити вибори на цю посаду, місцева адміністрація перестане бути „державною” і перетвориться на ще один орган місцевого самоврядування. Тут можна запропонувати наступне – Президент вносить свого одного або кількох претендентів на цю посаду. Ці

прізвища занести у бюлетені та винести на пряме голосування в регіоні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянуто еволюцію системи місцевої влади Харківщини 1989-2000 р. Простежено поступову демократизацію суспільних процесів та зародження й розвиток опозиції. Дослідження особливостей мажоритарних виборів показало, що ця система також має недоліки: неотримання інформації населенням про висунутих кандидатів та труднощі учасників перегонів в організації агітації за кандидата в депутати від маленького округу, зокрема якщо людина балотується вперше. Перехід до змішаної системи частково вирішив ці проблеми. Головною позитивною рисою цієї системи є те, що фактично організується робота депутатів по вирішенню проблем мешканців кожного округу, збільшується також відповідальність та підзвітність депутатів.

Пропонується впровадити вибори або референдум щодо обрання голів місцевих державних адміністрацій.

Розглянуті проблеми потребують подальших досліджень. Повинна бути знайдена нова модель мажоритарної системи, яка б забезпечувала відкритість і результативність місцевої влади. З метою забезпечення стабільної роботи у регіоні необхідно удосконалити законодавство про місцеві державні адміністрації.

ЛІТЕРАТУРА

1. ...А в горсовете нет кворума// Вечерний Харьков. - 1994. - № 74 (7229). – С.1.
2. Бальцій Ю. Ю. Правовий статус міського голови в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 „Конституційне право”/ Ю.Ю. Бальцій. — О., 2006. — 18 с.
3. В облсовете есть вакансии...// Вечерний Харьков. - 1994. - № 74 (7229). – С.1.
4. Выборы Президента Украины. 1999 / Центральна виборча комісія / М.М. Рябець (голова ред.кол.), М.М. Рябець (авт.огляд.ст.), М.І. Ставнійчук (уклад.інформ.-аналіт. матеріалів). — Інформ.-аналіт. вид. — К., 2000. — 400с.
5. Внезапно прерванный путь// Зеркало недели. – 1996. - № 16 (81). – С. 2.
6. Время подсказало выбор// Красное знамя. – 1991. - № 14 (13194). – С. 1.
7. Выступление Председателя Верховного Совета Украинской ССР Л.М. Кравчука по Украинскому телевидению 19 августа 1991 года// Красное знамя. – 1991. - № 161 (13341). – С. 1.

8. Главное – компетентность// Красное знамя. – 1990. - № 87 (13017). – С. 1.
9. Політична доцільність і політична сліпота// Дзеркало тижня. – 2007. - № 18 (647). – С. 1-2.
10. Заместитель становится председателем// Красное знамя. – 1990. - № 87 (13017). – С. 1.
11. Из вице-спикеров – в губернаторы// Зеркало недели. – 1996. - № 20 (85). – С.5.
12. Кому оказано доверие// Красное знамя. – 1990. - № 59 (12989). – С. 1.
13. Кто у избирателя в фаворе// Вечерний Харьков. – 1998. - № 042 (7806). – С.2.
14. Лабенська Л. Л. Правовий статус депутатів місцевих рад: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02 „Конституційне право”/ Л.Л. Лабенська. — К., 2004. — 20 с.
15. Михайло Пилипчук – Харківський міський голова// Слобідський край. – 1998. – № 39 (19448). – С. 1.
16. „Мажоритарка” проти „пропорціоналки”: хто кого? Сьогодні закладаються принципи майбутньої виборчої системи в Україні// Дзеркало тижня. – 2002. – № 39 (414). - С. 3.
17. Народ підтримав ідею суверенітету України// Слобідський край. – 1991. – № 55 (18319). – С. 1.
18. Недостатки – позади, впереди – лучшая жизнь?// Время. – 1994. – № 75 (13880). – С. 1.
19. О результатах выборов депутатов Харьковского областного Совета народных депутатов XXI созыва 4 марта 1990 года// Красное знамя. - 1990. - № 48 (12978). – С. 1.
20. О результатах выборов народных депутатов Украинской ССР 4 марта 1990 года по избирательным округам Харьковской области// Красное знамя. -1990. - № 47 (12977). – С. 3-4.
21. Об итогах выборов депутатов в Харьковский областной Совет народных депутатов XXI созыва// Красное знамя. – 1990. - № 57 (12987). – С. 1.
22. Об итогах выборов депутатов городских, районных, поселковых и сельских Советов народных депутатов области XXI созыва// Красное знамя. – 1990. - № 57 (12987). – С. 1.
23. Об итогах повторного голосования по выборам депутатов местных Советов народных депутатов Украинской ССР XXI созыва Красное знамя. – 1990. - № 57 (12987). – С. 1.
24. Обережно, списки відкриваються. Навіщо змінювати правила проведення виборів// Дзеркало тижня. – 2007. – № 14 (643). - С. 1, 3.
25. Обком партии: хроника недели// Красное знамя. – 1990. - № 101 (13031). – С. 1.
26. Обласна рада: повний склад// Слобідський край. – 1998. – № 38 (19447). – С.1.
27. Объявляется поход за потерянными триллионами// Время. – 1996. – № 87 (14164). – С. 1.
28. Остров согласия в мире поправок// Время. – 1992. - № 63 (13493). – С. 1.
29. Пардепи, візьміть округи// Дзеркало тижня. – 2006. - № 30 (609). – <http://www.dt.ua/1000/1030/54175/>.
30. Парламент України: вибори- 98: Інформ.-аналіт. вид. / Центральна виборча комісія/ М.М. Рябець (гол.ред.) — К., 1998. — 728с. Ч. 2 — К., 1998 — 728с.
31. Повідомлення окружних виборчих комісій по виборах депутатів Харківської обласної Ради// Слобідський край. – 1994. – № 73 (18892). – С.1-3.
32. Повідомлення Центральної виборчої комісії по виборах Президента України та з всеукраїнського референдуму про підсумки виборів Президента України, які відбулися 1 грудня 1991 року// Слобідський край. – 1991. – № 232 (18496). – С. 1.
33. Постановление № 2 ГКЧП// Красное знамя. – 1991. - № 161 (13341). – С. 1.
34. Регіони України: Хроніка та керівники / К. Мацузато (наук.ред.), В. Якушик (наук.ред.). — [Саппоро] : Slavic Research Center Hokkaido University, 2002. — (Occasional Papers on Post-Communist Ukrainian Politics; №1).
35. Т. 2 : Харківська область. — [Саппоро] : Slavic Research Center Hokkaido University — 135с.
36. С чем в зиму войдем? // Красное знамя. – 1991. - № 161 (13341). – С. 1.
37. Сегодня Харьков встречает нового губернатора// Зеркало недели. – 2000. - № 42 (315). – С. 2.
38. Только вместе// Красное знамя. – 1991. - № 27 (13207). – С. 2.
39. Трудный путь к согласию// Красное знамя. – 1990. - № 40 (12970). – С. 1.
40. Углублять перестройку, действовать творчески, инициативно// Красное знамя. – 1989. - № 227 (12907). – С. 1-3.
41. Указ Президії Верховної Ради України. Про заборону діяльності Компартії України// ВВР. - 1991. - № 44. – С. 595.
42. Укреплять авторитет конкретными делами// Красное знамя. – 1990. - № 6 (12936). – С. 1-4.
43. Шкурат І. В. Становлення та розвиток політичних виборів в Україні (управ-

лінський аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.01 „Теорія та історія

державного управління”/ І.В. Шкурат. — К., 2002. — 20 с.